

Socialno apologetičen kurz pri Sv. Joštu.

Drugo polovico tedna po katoliškem shodu, od 29. avg. do 2. sept. je katoliško-narodno dijaštvo imelo praktičen kratek socialno-apologetičen kurz pri Sv. Joštu pri Kranju.

Kdor pozna današnje dijaško življenje in našo srednješolsko vzgojo, jasno vidi, da se slovensko dijaštvo svojemu ljudstvu silno odteguje. Srednja šola izvečine ne nudi razumevanja drugih kulturnih panog kot leposlovje. Zato je dijaštvo površno ter nima veliko zmisla za globoka, verska in gospodarska vprašanja, zavoljo tega pa tudi ne zmisla za praktično narodno delo.

Dijaštvo se ljudstvu odteguje zlasti v verskem oziru. Res, da je na tem veliko kriva šola, kjer se tuintam nudi prilika, da se malo udari po Cerkvi, a največ je tega verskega odtujenja krivo ozračje, v katerem žive.

Po mestih dandanes med takozvanimi „boljšimi krogi“ malokdo izvršuje svoje verske dolžnosti. Osebe, delujoče v politiki, javnem življenju, na leposlovnem in znanstvenem polju, vidiš povsod, samo v cerkvi ne. Počenši od domišljavega učitelja in marsikod silno primitivno izobraženega trgovca vsa „inteligenca“ bere in dopisuje v liberalno časopisje. In dijak, ki se mu že z doma zabičuje, da bo kaj drugega kot kmet, ki vidi med izobraženci svoj vzor, zabrede nehote v podobne razmere. Začne se sramovati svojega verskega prepričanja, verske vaje opravlja le bolj na zunanje, počasi poseže tudi po posirovelem časopisju, ker je bolj pikantno — takih časnikov on, ki se že šteje skoro med inteligenco, vendar ne bo bral kot jih čitajo kmetje in duhovni! — Verski dvomi začno siliti na površje in če nima nikogar, ki bi mu jih razjasnil, postane dostikrat njih žrtev.

In kar je ostalo, za to pač poskrbi univerza, da se prepokrepi vrže med staro šaro; saj se modroslovje, državo-znanstvo in sociologija predava na popolnoma protiverski podlagi.

Kakor hitro pa je izgubljen zmisel za versko mišljenje, se mora logično zazdeti dijaštvu ljudstvo nespametno, „ker še tiči v srednjeveških sponah“, stik z narodom je izgubljen in z najlepšimi uspehi se dijaštvo vzgaja za birokratizem. Tako dijaštvo tudi ne more imeti zmisla za gospodarske potrebe in težnje slovenskega ljudstva, kateremu je odtujeno.

Mnogo jih je, ki so nevede zašli na to pot. Škoda mladih, krepkih, navdušenih moči, ki se lahko brezplodno izgube. Oh, da bi se vrnili na pot edinosti in se ne vračali v domovino kot tujci . . . !

Zbližati ljudstvo in dijaštvo je bil cilj našega kurza.

Velečastiti gospodje dr. Krek, dr. A. Ušeničnik in dr. Lampe so se blagohotno odzvali našim prošnjam ter pohiteli na zeleni, izletnikom priljubljeni Sv. Jošt pri Kranju, kjer nam je veleč. g. župnik v svoji darežljivosti preskrbel poleg stanovanja vse potrebno za telesni blagor. Udeležnikov nas je bilo okrog 28. Vsak dan smo imeli dopoldne in popoldne predavanja o sociologiji, narodnem gospodarstvu in apologetiki, skupaj okoli sedem ur, potem je sledila bolj ali manj živahna debata. Dr. A. Ušeničnik nam je podal modroslovno utemeljitev nadnaravnosti in vere, snov je v kratkem krasno obdelana v sestavku „Zadnja beseda nevere“ v zadnji številki „Katol. Obzornika“. O predavanjih dr. Kreka in dr. Lampeta prinesemo daljše sestavke.

Globokega vpogleda páč tak kurz ne more nuditi v nobeno stvar, ker je prekratek, to se od njega tudi ne zahteva. Njegov namen je zbuditi pred vsem zanimanje za to ali ono vprašanje ter premagati morebitne početne težkoče. Vzgojujemo se v meglenem ozračju tujega duha, tako da ne vidimo veličastne zgradbe krščanskih resnic v popolni luči in ne poznamo cel svet prestvarjajočih načel krščanstva i na gospodarskem i na socialnem polju. Tak kurz nam odpre oči in razširi obzorje tu in tam. Zato smo bili vsi ž njim prav zadovoljni in ga krstili za „prvo slovensko univerzo“. Vsem veleč. gg., ki so nam ga omogočili, smo prav iz srca hvaležni, samo to želimo, da bi se kmalu zopet sešli. In nekaj se nam že skoro obeta.

„

Rojenica.

Rojenica k zibelki je sela,
pesem tožno žalostno je pela :

Tiho, tiho dete drobno, milo,
kaj bi se iz sanj že mi budilo.

Nad poljano, nad temno poljano,
nad teptano, pusto nezorano,

nad zaslužjeno in zapuščeno
domovino solnce ne žari ognjeno.

Tvoji bratje v lance so vkovani
sužnji tujcev so in še tlačani —

Ah in kralj Matjaž ta ni še vstal,
Aškerčevih se je verzov in „junakov“ zbal.

Dajte nam državno slovensko trgovsko akademijo!

Kočevska nižja gimnazija se ima razširiti in izpopolniti na vseh 8 razredov in sicer v času, ko Slovenci vsled lenobe lastnih profesorjev, ki se ne potrudijo, da bi sestavili vse potrebne knjige, nimamo povsaj slovenski zemlji niti enega čisto slovenskega popolnega srednješolskega zavoda.

Nismo tako sirovi, da ne bi privoščili Nemcem izobrazbe v lastnem jeziku, kot nam je oni ne privoščijo; ali pomisliti moramo, da je gimnazij na Kranjskem že dovolj in da Kočevarji lahko študirajo z malimi izjemami za isti denar in v nemščini po vseh kranjskih zavodih. Če moramo mi hoditi na vseučilišče na Dunaj in v Gradec, ali ne morejo priti Kočevarji v Novo mesto, kjer itak gimnazija ni nikdar prenapolnjena. Jasno je, da ista roka naše nemške sodeželane boža, katera nas Slovence tepe in da se s tem korakom le poizkuša z vsemi umetnimi sredstvi pomnožiti število konkurentov slovenskim abiturijentom na Kranjskem.

Na drugi strani moramo računati z dejstvom, da se je letošnjo jesen podržavila v Gradcu ondotna trgovska akademija, dočim so navadno zavodi enake vrste izvečine in še celo na Dunaju v privatnih rokah. Gradec ne gleda na sever, marveč na jug, na naše in druge jugoslovanske pokrajine.

Obe ti dejstvi lahko smatramo za pridobitvi Nemcev, a Slovenci zato nismo dobili na šolskem polju nobene kompenzacije.

Ravno v zadnjem času nas je presenetilo tudi dejstvo, da je naučni minister pripravljen pod gotovimi pogoji pripoznati Italijanom študije na laških vseučiliščih, mejtem ko se nam Slovincem še sedaj ne ugodí glede naših zahtev o pohajanju zagrebškega vseučilišča Bog ve, koliko let bomo še zdihovali po lastnem vseučilišču!

Vsem gre država na roko, mi Slovenci zato nismo dobili ničesar. Vsled tega zahtevamo za sedaj, da se kar najpreje ustanovi v Ljubljani ali v Trstu slovenska trgovska akademija. Zahtevó po slov. trg. akademiji smo stavili že na III. slov. kat. shodu, toda vedeli nismo, na koga naj jo obrnemo. A zdaj vemo, da jo smemo po pravici zahtevati od države. S tem ne popustimo niti najmanjše zahteve na šolskem polju od ljudske šole do univerze, a trg. akademijo nam mora država dati prej kot vseučilišče, ker nam je vsaj toliko potrebna. Država nam te potrebe nikakor ne more utajiti in ravno zdaj je po našem mnenju ugoden položaj za morebiten uspešen razvoj tega vprašanja.

Državni proračun izkazuje 52 milj. K prebitka; cel milijon K je določen za povzdigo avstrijske izvozne trgovine. Ker nimamo lastne industrije, ne dobimo Slovenci od tega skoro nič, dasi smo ravno tako plačevali davke kot drugi avstrijski narodi. Zato zahtevamo, da nam da država slov. trg. srednjo šolo — trg. akademijo.

Moderne države širijo svoj vpliv s pomočjo trgovine in gospodarskih ter finančnih operacij. Avstrija, ki je po svoji geografski legi poklicana, da napravi red na Balkanu, je to svojo nalogo silno zanemarila. S svojo prevzetno politiko, kakor tudi s svojo nereelno trgovino je izgubila, oziroma izgublja dan za dnem svoj vpliv na balkanske narode, predstavljajoč se jim kot nemška država, tako da danes žalibog vidimo v objemu še napol barbarski madjarski narod z našimi krvnimi brati na Balkanu. Na drugi strani, v Albaniji, se pa čedalje bolj širi vpliv Italije, ki ustanavlja tam svoje šole ter je že močno izpodrinila avstrijski promet. Italija ima vsled krvne zveze svoje kraljevske rodbine tudi močan vpliv v Črnigori, govorilo se je celo o nekem sporazumu s Srbijo.

Dolgo časa so bili v odločilnih krogih na Dunaju slepi in gluhi za vse, a sedaj, ko že voda teče skoro v grlo, so tudi visoki krogi prišli do spoznanja, da je Avstrija na Balkanu edinole še mogoča, ako se opre na Jugoslovane, ako pospešuje v Turčiji jugoslovanski živelj in podpira razvoj jugoslovanske trgovine.

V svrhu tega namena pa mora skrbeti predvsem za moderno izobražen trgovski naraščaj med Jugoslovani, ki spadajo v njeno državo, med Slovenci in Hrvati, zato nam mora dati že iz lastnega interesa trgovsko akademijo.

Slovenci postavljamo na svetovni trg samo delavstvo — proletarijat. Veliki promet, ki gre skozi naše kraje in ki se bo vsled nove železniške zveze s Trstom še silno pomnožil, nam ne vrže skoro ničesar. V velikih trgovskih in denarnih zavodih v Trstu je že silno mnogo nemškega kapitala. Industrija, veliki obrt po slovenskih pokrajinah je izvečine v nemških rokah.

Ako si hočemo osvojiti promet, ako hočemo dobiti industrijo v lastne roke, ako hočemo ohraniti svojemu narodu, kar se še da rešiti, potrebujemo predvsem dobro izobražen trgovski stan, kajti tega nam manjka bolj kot kapitala.

Vzpričo teh dejstev je potreba in korist slov. trgovske akademije čisto jasna. Zato prosimo vse merodajne kroge, predvsem gg. državne poslance, da zastavijo v odločilnih krogih ves svoj vpliv v dosego tega namena. Dajte nam slov. trgovsko akademijo.

M.

„Krst pri Savici“ v pogledu na celotnost Prešernovih poezij.

(Piše Zorislav.)

(Dalje.)

Vsaj to, da je bil zelo mrzel Slovenec in zelo mrzel Slovan. Pesem našega narodnega probuditelja, kje si? Kje si pesem, ki si ogrela naše srce z ognjem narodne navdušenosti?

Ni je!

Dr. Ilešič nam pove v svojem delu: „Prešern in slovanstvo“, kje je ta pesem

*»Največ svetá otrôkom sliši Slave!
Tje bomo našli pot, kjer nje sinovi
sî prosti vol'jo vero in postave.«* —

— — — — —

Glavni povod, da je zapel Prešeren „Krst pri Savici“, je bila smrt najdražjega mu prijatelja — Matije Čopa.

Oni, ki so mnenja, da je Prešeren pel „Krst“ po sili, bi ga morali obsoditi dosledno tako le:

Prešeren je v „Krstu“ prodal svoje prepričanje in svoj značaj, ker je:

1. zložil pesem n a v i d e z n o krščanskega duha;
2. oskrnil z njo spomin svojega najdražjega prijatelja; ¹⁾
3. si hotel pridobiti duhovščino v sebični namen in
4. se ni ravnal po lastnem temeljnem pravilu:

„Drugih ne, le te naj poje!“

t. j.: Vse, kar poje, mora peti iz srca.

Popolnoma brezznačajen človek bi bil zmožen tudi takšnega dejanja. Ker pa nam oni sub 3 naznačeni sebični namen, ki bi ga imel Prešeren od takšne pesnitve, ni znan, nismo opravičeni dvomiti nad njegovo značajnostjo.

V tem nas potrjuje dejstvo, da poznamo dve Prešernovi pesmici (dva nagrobna napisa), ki vejeta tudi „supra-naturalistični“ duh, namreč napis na grobu duhovnika Franca Juliani-ja v Šmartnem pri Kranju iz l. 1836. in nagrobni napis dvema dečkoma (Letnica je piscu te razprave neznana; mogoče datira napis iz istega leta 1836.).

Ta dva napisa sta živa priča, da je Prešeren resno mislil, kar je pel in da ni imel vzroka kazati se hinavca ²⁾ — če kedaj ne, potem pač najmanj pod vplivom Čopove smrti.

¹⁾ Dostavili bi še lahko: in spomin svoje ljubezni do Julije. Ne vemo, zakaj se gg. kritiki ne povzpno do tolike doslednosti. Mogoče bi postala njih očitvidna nedoslednost preveč gorostasna. Prešeren je najbrž „potegnil“ tudi vse one znance (n. pr. „brata in mecena dr. Hrovata“), kojim je posvetil posamezne eksemplarje „Krst“ (prim. Kol. d. sv. C. in M za l. 1904. in 1905.).

²⁾ Nagrobni spomenik Franca Juliani se glasi:

Grob

Gospoda Franza Juliani,
duhovniga paštirja na gori Svetiga
Joshita, ki je bil rojen 15. kosaperika
leta 1756, in ki je umerl 14. grudna
leta 1836.

Opafal vere je oroshje
Sa boshjo zhaft vojfhak gorezh;
Bil švitel svezhnjek zerkve boshje,
Je pridgar, Spov'dnik slovezh.
De bres mozhi bi nozh bla huda,
Zhuval je romarjov paštir,
Tam Bog mu daj plazhilo truda,
V nebehil vshivat vezhni mir. (Prim. Danica 1905, str. 312.)

Da ta vpliv še natančneje spoznamo in si ga psihološko, kolikor je možno, razložimo, je treba, da obrnemo svojo pozornost na:

1. Prešernovo habituelno stanje pred Čopovo smrtjo;
2. novi dogodek — Čopovo smrt;
3. odpor njegovega prejšnjega duševnega stanu ob tem dogodku t. j. njegov — učinek;
4. vtelesenje tega novega dojma v habituelni duševni red.

V natančno spoznanje Prešernovega habituelnega duševnega stanja bi bilo treba dobro poznati njegovo življenje, njegovo vzgojo in izobrazbo, njegov temperament, njegov geografični, ožji in širji socialni in zgodovinski miljé. O zadnjih (širjem socialnem in zgodovinskem miljéju) bomo itak govorili v sledečih poglavjih. Tukaj se hočemo samo toliko dotakniti njegovega življenja, kolikor spoznamo iz njega one Prešernove lastnosti, ki so kvalificirale njegov učinek ob Čopovi smrti.

Prešeren je živel celo življenje največ sam zase, že na gimnaziji, najbrž že od sedmega leta dalje. Če čitamo, da je Prešeren že v drugi šoli zahajal sam v gostilno, si moramo pač misliti, da njegova vzgoja na gimnaziji ni bila najbolj vzorna. Tudi življenje v Klinkowetromovom zavodu na Dunaju ni bilo takšno, da bi kazalo pametno vzgojo mladih mož.

Ko se je vrnil v domovino, je našel tu sicer par prijateljev, a našel ni srca po svoji želji, ki bi bilo zanj celo življenje.¹⁾ Zato je tako nesrečen, zato se čuti tako osamljenega.

Ta čut osamelosti se vleče kot krvava nit skozi vse njegove poezije. In če se čuti osamljenega pred Čopovo smrtjo, ali ni res popolnoma osamljen, ko mu pokopljejo valovi najdražjega prijatelja? —

Ob enem je bil Prešeren zelo rahločutnega, nežnega in usmiljenega srca. On ni gledal samo svoje nesreče, ampak tudi nesrečo drugih. In če se ni prej toliko zavedal človeške onemoglosti in slabosti, minljivosti vsega posvetnega — se je zavedal tega ob grobu prijatelja. In njegovo srce si je zaželelo tolažbe Onega, ki je ljubil vse, slabotne in preganjane in nesrečne. — Odpor njegovega prejšnjega duševnega stanja ni bil ob tem novem dogodku posebno močan: saj je bil vedno vnet za dobro in lepo; in s

Drugi napis se glasi:

Grobni napis dvema dečkoma,
ki sta hitro zapored v nežnih letih umrla.

Jasni so in srečni b'li
nij' življenja kratki dni.
Glas zasliš'ta: „Prid'te k meni,
majhni vi, nezadolženi!“
Duše nij'ne ste vesele
repetničice razpele. —
Oče, matere očesa
môkre gledajo v nebesa. (Prim. Aškerc Pp. str. 146.)

¹⁾ Dobro je analiziral njegovo ljubezen dr. Prijatelj v D. P. d. ž. — Spoštovanje je, ki mora biti združeno s čuvstveno ljubeznijo, kar je: hrepenenie po idealu lepote vtelesenem v ženi.

pomočjo ideje, da se to, kar je v istini dobro in lepo, ne konča na tem svetu, ampak da traja po smrti, — in to očiščeno in zmagovalno — je vtelesil ta novi dojem v svojo habituelno duševno vrsto. — To pa se je zgodilo bolj po poti hrepenenja in sladkega ter tolažilnega čuvstva, kot v popolni zavesti in z odločno voljo. Ravno zaradi tega, ker mu je manjkalo odločne volje — zato ga vidimo pozneje na potih, ki vzbujajo pomilovanje sicer velikega moža.

Tako je nastal „Krst pri Savici“, ki je, če pregledamo Prešernovo dvajsetletno javno slovstveno delovanje¹⁾ — „pesem, v kateri združuje vse, kar je proučil, mislil in čutil“ (dr. E. Lampe) — ki je „bilanca Prešernovega življenja“, pesem, v kateri se je povzpел najvišje, v katero je položil svoje bitje in žitje“ (dr. Tominšek).

(Dalje.)

Važni točki dijaškega vprašanja.

Mogoče prihajamo malo post festum, a zdi se nam vendar nujno, da se dotaknemo dveh važnih točk dijaškega življenja in to posebno tudi vsled drugih odprtih vprašanj, ki so z njima več ali manj v zvezi: 1. vprašanje o zdravstvenem stanju in oskrbi in 2. o stanovanjih.

Kako je s tema uprašanjema? Ali in v koliko je preskrbljeno v obeh slučajih za učečo se mladino?

Kdor je sam imel priliko žiti najmanj osem let kot dijak ter iz lastne izkušnje pozna dijaško življenje do podrobnosti v slabem in dobrem pogledu, bo priznal, da je ravno naša mladina vkljub vsem raznovrstnim podporam vendar še vedno zelo — zapuščena. In ravno mlademu človeku v najbujnejšem razvoju je treba podpore v treh ozirih: intelektualnem, moralnem in — zdravstvenem.

Akademični mladini je na razpolago „Bolniško podporno društvo“ z vsemi svojimi ugodnostmi. Proti mali članarini nudi društvo svojim članom na izbero zdravnikov, zdravila in po možnosti tudi razna zdravilišča in kopališča — zastonj. Gotovo je često ta ali oni presenečen nad „uspehom“ zdravljenja pri nekaterih zdravnikih, ki imajo za dejansko potrebo dijaka le formalen naslov družvenega zdravnika, a vendar jih je mnogo, ki storé svojo dolžnost. Glavni pomen vse akcije pa je gotovo v dobri upravi — organizaciji. Čim boljše je poskrbljeno v vseh potrebah in čim več dijaštva se sprejme v njihovim

¹⁾ V spoznanje kronološkega reda Prešernovega javnega delovanja nam služi dobro spis „Dr. France Prešeren“ v „Učit. Tov.“ 1886, ki ga ne omenja niti Glaser v svoji Prešernovi literaturi (Zg. s. s. II. 237, 238) niti dr. Ilešič v „Opombah“ k tej bibliografiji (Popotnik XXIII. str. 179).

koristim namenjene organizacije, tem boljše znamenje, kako nujna je vsa zadeva. Tako na vseučiliščih.

Kako pa je s to točko na naših srednjih šolah?

Da je treba tudi neposredno nekoliko poskrbeti za zdravstveno ugodne razmere med dijaštvom, so uvideli že davno i vladni organi. Kakor pa je navada, da vlada s slastjo rada „študira“ ona uprašanja, ki ji obetajo stroškov, tako je tudi z nastavljenjem posebnih šolskih zdravnikov. Ni dolgo, ko smo čitali, da je vlada, oziroma naučno ministrstvo sklenilo kmalu nastaviti šolske zdravnike. In najsi se to tudi res kmalu izvede, eno je gotovo, da tudi to ne odpravi popolnoma zla. Ako se uvedejo obligatne zdravniške preiskave učencev po vseh srednješolskih zavodih in se stokrat konstatuje ta ali ona bolezen, bo s tem neposredno učencu zelo malo pomagano. Dijaku je treba dati možnost, da tudi lahko vrši zdravnikova navodila.

Nad polovico slovenskega dijaštva komaj za silo shaja, ker postajajo zanj splošne socialne razmere tem neznosnejše, čimbolj se znižuje ob splošnem dráženju blagostanje produktivnih moči: kmeta, obrtnika, delavca. Ne bo dolgo, ko bo iz teh slojev izhajajočemu dijaškemu naraščaju do cela onemogočeno nadaljno učenje ali pa bo v veliki večini navezано na raznovrstne — **miloščine**. Take razmere bodo gotovo najbolj odločilne v svojih posledicah zlasti z ozirom na zdravstveno stanje dijaštva: nujni predpogoj trdnega zdravja je vendar dobra, tečna hrana in zračno, suho stanovanje. Žalostno je v teh ozirih po raznih krajih med dijaštvom. Jasno je, da je s tem v najožji zvezi tudi intelektualni in npravstveni razvoj učeče se mladine.

Mimogrede omenimo, da dijaštvu samemu ni treba zajemati toliko teoretiških misli o socialnem vprašanju naše dobe, družbe, naroda, slojev; dijaku ni treba stopati izven **svojega kroga** in opazovati razvoj življenja med posameznimi socialnimi skupinami; nad polovico tovarišev slehrnega razreda je več ali manj produkt socialnih razmer. Življenje vsakega dijaka je v največji zvezi z življenjem njegovih domačih. Zato ima tudi dijaštvo svoje socialno vprašanje. Ker čimdalje prodira stanovska misel i med dijaštvom, in najsi je akademično ali srednješolsko, zato se nam zdi čisto naravno, da opazuje dijaštvo svoje stanje kot del splošnega družabnega stanja: ako si je samo objekt svojega razmotrivanja in izkuša izboljšati svoj položaj, je to socialno delo v teoriji in praksi. Potom tega dela pride do onih točk, ki tvorijo „punctum saliens“ vsega družabnega boja — za obstanek. In to je tudi kosček samoizobrazbe.

Pri tako se razvijajočem položaju dijaštva je skoro iluzorično misliti, da si more in si bo mogla večina slovenskega dijaštva sama iz lastne moči oskrbeti tiste ugodnosti, ki so prepotrebne za izboljšanje svojega

zdravstvenega stanja. Zdravnik zastonj in druga zdravila = 0! Omogočiti potrebno dijeto brez posebnih stroškov vsakemu še tako revnemu, to je glavno.

Dejstvo je, da je dijak često prisiljen za tedne skrbeti le za svoje zdravje n. pr. ob večjih boleznih. Na stanovanju je ljudem v nadlego in večkrat se nihče ne zmeni zanj, če pa gre domov, pa tudi ni vedno najboljše postrežbe. Najrevnejši gotovo veliko pretrpi in ne redko roma v bolnišnico med bolnike, kojih razgovori niso ravno vedno blagodejni za — dijaka.

Ugovor, da ni tako hudo, se nam zdi ničev: slovenski dijak v svoji skromnosti, potrpežljivosti in prevelikem zupanju v svojo trdo naravo, ne kaže rad, da se mu je vselila smrt v mlado telo.

Bilo jih je, ki so umirali polagoma, a gotovo, z upanjem v bodočnost in z veseljem do dela — ob knjigi čez polnoč bedoč. In prišla je zima, pa so se grelí ob brleči svetilki in pisali — „preparacije“. V šoli med prvimi — doma borno kosilce. In vpraševali so jih: „Prijatelj, čemu tvoj trud, energija, ki je mi nimamo, neutrudljiva tvoja pot k cilju, ki si ga stavi tvoja ‚fantazija‘? Nam pravi hladni razum, da si skoro dosegel.“ In niso hoteli verjeti. Prišel je svečan, sušec, mali traven in zapeli so ob svežem grobu tovariša: „Blagor mu...“ Šli so domov potrlih src in duše žalostne. Zakaj nisi verjel? Prijatelj, čemu vsa tvoja nenavadna, za narod in vse izgubljena, pokopana — energija? — — — V časnikih pa so brali: „Danes so pokopali osmošolca I. M. Žrtev dolge, tihe bolezni. Bil je blag in priden mladenič. R. I. P.“

O da, slovenski dijak s svojo nadarjenostjo in idealnim poletom ne v znemirja — javnega mišljenja, ko umira.

Sicer malo v konturnih obrisih zarisane tragedije natihem ginečih — a vendar mnogo realnega zrnja!

Dozdaj so malo vedeli o tej strani dijaškega življenja. A navaditi se moramo danes tudi skozi ta očala opazovati življenje — slovenskega dijaštva. Dijak iz prejšnje dobe je za nas le historičnega pomena: danes imamo svojo stanovsko bolezen, ime ji je socialno vprašanje. In del tega je ravno zdravstveno stanje dijaštva.

Po daljšem ovinku, ki se nam je pa zdel umesten iz več razlogov, preidimo k vprašanju samemu

Gotovo bi bi bila z upeljavo zdravnikov le deloma ali vsaj zelo malo odstranjena pomanjkljivost v zdravstvenem oziru. Omenili smo že važnost zdravstvenih pripomočkov, zdravil in pa posebno dobre, tečne hrane in zdravih stanovanj, ter da si dijaštvo po večini ne more vsega tega pre-skrbljevati radi pomanjkanja sredstev, zlasti ne za slučaj daljše bolezni, ko je treba posebne pomoči.

Povoljna rešitev tega vprašanja se nam zdi mogoča: treba je le primerne organizacije po vzorcu bolniških društev.

Poskrbeti je treba tem potom dijaku vire, ki mu omogočijo za slučaj potrebe primerno ceneno oskrbo.

Mislimo si to nekako tako.

Na vsakem zavodu se zasnuj **pododbor**, obstoječ iz profesor-skega kolegija in drugih izven šole stoječih oseb, ki jim je mar zdravstvenega prospeha dijaštva. Umestno bi tudi bilo, da bi bila v njem kot p o s r e d o v a l n a člana ali kaj podobnega tudi najmanj dva dijaška zastopnika iz zadnjih razredov.

Po teh zastopnikih bi bilo omogočeno dijaku, da bi izražali svoje želje, eventuelno tudi pritožbe. Gotovo prizadeti del boljše ve, kje ga črevelj tišči, nego pa izven kroga stoječi. Tem potom bi se gotovo zaupanje do vzgojiteljev le še povečalo, ker bi dijaštvo videlo, da skrbe isti ljudje, ki se trudijo za njihov duševni razvoj, tudi za njegov telesni prospeh. Moralni uspeh take organizacije je tudi nekaj vreden. **Učitelji in učenci so si danes že itak preveč od-tujeni.** Učenec pozna svojega učitelja le kot strogega sodnika, a redkokdaj kot izkušenega prijatelja in skrbnega — očeta. In ti trije momenti se nam zde prevažni že z vzgojnega stališča. Komur je vzgoja in napredek naše mladine resna stvar, naj stremi in podpira gibanje, da se vsaj nekoliko izpremene razmere v prej zarisanih treh smereh.

Posamni zavodi naj bi dalje s svojimi pododbori tvorili glavni ali zvezni odbor, ki bi šele tvoril pravo organizacijo. Zavodi ene dežele naj bi bili vsi v tej organizaciji. Ta skupna organizacija bi imela nalogo skrbeti za najboljše zdravstvene razmere dijaštva po vsej deželi. Zato pa ne bi smela biti samo neka formaliteta, nego živ in delaven organizem.

Podrobnejši načrti o vsem, oziroma pojasnila o ti točki, bi podali, če bi misel dobila dovolj prijateljev med učiteljskim osebjem na srednjih šolah, zlasti pri g. ravnateljih.

Kaj naj bi nudila taka organizacija dijaštvu?

1. Brezplačna zdravila, 2. daljšo oskrbo v deželni bolnišnici v II. razredu, 3. brezplačno, oziroma proti malemu doplačilu, vstopnice v mestna kopališča in v slučaju večje potrebe tudi ob počitnicah možnost za male stroške utrditi si zdravje v raznih kopališčih in zdraviliščih.

Zlasti zadnja točka se nam zdi važna, ker bi zahtevala dobre in močne organizacije, da bi ustrezala vsem potrebam. Zakaj ne bi bile pristopne v slučaju potrebe tudi revnejšemu dijaku ugodnosti mest ali Toplice na Dolnjskem in drugi kraji v Avstriji?

S tem preidemo do najvažnejše točke pri vsaki akciji, namreč do finančnega vprašanja.

Mislimo, da i tu ne bo tako velikih težav.

Denarni viri bi bili v glavnem: 1. vsak dijak naj bi plačal primerno svoto ob pričetku leta. Zdaj mora itak vsakdo plačati določeno svoto za igralne pripomočke, najsi se udeležuje mladinskih iger ali ne;

2. doneski dobrotnikov in podpirateljev; 3. v interesu mesta, oziroma občine, dežele in države je, da podpira dobrodelne organizacije, zlasti take mladinske, s primernimi naklonili; 4. dijaštvo bi lahko indirektno podpiralo samega sebe s primernimi javnimi prireditvami n. pr. koncerti in sličnim, kojih prebitek bi prišel v bolniški fond.

S temi dohodki bi se gotovo dali pokriti vsi stroški pri upravi in pri prej navedenih slučajih. Če bi finance dopuščale, naj bi se poskrbelo za dobre „dijaške kuhinje“ za najpotrebnjše in najvrjednješe pouspehih v šoli.

Z zdravstvenim vprašanjem je nujno v zvezi dobro, svetlo, prostorno in mirno stanovanje in o tem prihodnjič. (Dalje.)

Črni bratje.

Slika iz zgodovine dijaštva na Litvi.

Leta 1819 se je ustanovilo v svislocki šoli tajno „znanstveno in moralno“ društvo, katero je potem razvila akademična mladina vilenska v sloveči družbi „filaretov“ in „filomatov“, ki se je potem iz vilenskega vseučilišča kmalu razširilo na vse srednje šole, ki so stale pod vplivom vilenskega vseučilišča. To vseučilišče se je nahajalo takrat pod stalnim vodstvom modrega kneza Adama Czartoryskega na višku svojega razvoja in je zalagalo s svojo inteligenco vso Litvo, Žmudz in Belo Rusijo do njenih najskrajnejših delov. Iz te mladine in iz njenega društva je izšel cel duhovni prepoved poljskega naroda in njegovi največji pisatelji ter voditelji romantične dobe, med njimi tudi največji poljski pesnik Adam Mickiewicz. Društva ta so morala biti skrivna, ker vlada ni dovolila sploh nobenih društev in s časom so dobila neki skrivnost, mističen značaj, tako mikaven za mlada dijaška srca; a imela niso v sebi ničesar, kar bi moglo biti nevarno državi ali družbi. Ravno nasprotno, njihovo geslo je bilo: „čednost in znanost“, in poleg tega so sklenili stalno gojiti narodne tradicije. Brez dvoma je bilo to društvo znano knezu Adamu Czartoryskemu in rektorju vseučilišča; ker pa nista videla v njem nič nevernega in nič slabega, sta zatisnila oči in če ga že nista mogla dovoliti, ga tudi nista izrečno prepovedala. Toda leta 1823 je prisilil neki slučaj, da je šolska oblast tej zadevi posvetila večjo pozornost.

Tega leta je napisal dijak V. razreda Mihael Plater dne 3. maja, v dan obletnice poljske ustave, na šolsko tablo: „Vivat konstitucija 3. maja!“ Podoben napis so našli na zidu dominikanske cerkve, a pred policijo je povedal neki vseučiliški dijak, Józef Masalski, da je „liberalec in nasprotnik absolutizma.“ Knez Czartoryski je dal vso zadevo takoj strogo preiskati, prepovedal je takoj vsa dijaška društva, nekaj dijakov je strogo kaznoval, in mislil je, da je zadeva končana. Toda ne tako ruska vlada, ki je že dolgo časa gledala, kako bi odstranila Czartoryskega, in je

predstavila zadevo velikemu knezu Mihaelu Pavloviču, poveljniku Litve, v čisto drugačni luči. Vrhutega je pričel še Masalski, katerega je so deli med vojake, med svojimi tovariši propagando za revolucijo. Prestrašeni veliki knez je poslal v Vilno senatorja Nikolaja Norosikova s poveljem, naj tam sestavi komisijo, ki bo preiskala še enkrat zadeve tajnih dijaških društev na Litvi. Komisija je odkrila osem takih dijaških društev in to je bilo ruski vladi dovolj v dokaz, da se nahaja mogočna zarota, ki ima v kratkem izbruhniti v krvavo revolucijo. Da bi zatrla revolucijo, je sklenila uničiti vse mlade zarotnike, ude imenovanih dijaških društev.

Eno teh društev se je nahajalo med dijaki gimnazije v Krošah, ki se je imenovalo „Črni bratje“. Ustanovitelj mu je bil dijak Ciprijan Janczevski. Hodil je popred v okrajno šolo kovensko, kjer mu je bil med drugimi za učitelja tudi Adam Mickievicz. Bil je neizmerno marljiv in nadarjen, delal je lahko verze in njegovi brezimni tvori, večinoma domoljubne vsebine, so krožili v številnih prepisih po mestu Kovnu. Zlasti njegova dovtipna politična bajka „volkovi in teleta“, je obrnila nanj splošno pozornost občinstva, pa tudi policije, kar ga je prisililo, da je moral ostaviti šolo. Ko je prišel leta 1823 v gimnazij v Krožah, je ustanovil takoj društvo „Črnih bratov“, a so ga še istega leta prijeli in odpeljali v zapor v Vilno.

Že mesec pred odkritjem društva „Črnih bratov“ je stala gimnazija kroška na proskripciji. Sredi vinotoka leta 1823 so zaprli in odpeljali v Vilno profesorja fizike „filareta“ Jana Sobolevskega. To je bil mlad, nadarjen profesor in eden izmed neštevilnih profesorjev kroške gimnazije, ki si je znal pridobiti simpatije učencev. Ker je bil sam „filaret“ in ljubljenec dijakov, je najbrže tudi vedel za društvo „Črnih bratov“ in morda je ravno to, da so njega prijeli, pripomoglo, da so odkrili društvo.

Društvo so izdali štirje dijaki, ki so prinesli prefektu Doviattu „puntarske liste“. Ignacij Doviatt, rojen na Žmudzi, magister filozofije, je bil star, brezdušen formalist, strog z mladino in klečeplazen pred vlado. Radi tega ga mladina ni ljubila in tovariši ga niso spoštovali. Ko je dobil one „puntarske liste“ (najbrž kakšne domoljubne verze), je takoj naznanil slučaj okrajni vladi in potem je vodil sam v družbi s sodnijskim asesorjem preiskavo. Njegov sum je padel takoj na dijaka Zielenievicza, nakar je odkril „Črne brate“.

Dne 8. decembra 1823 je prišla v Krože iz Vilne sodnijska preiskovalna komisija. Hoteli so priti čisto nepričakovano, toda vilenski vseučiliški pedel Siderovicz je o tem zvedel in takoj sporočil v Krože. Zato je bil obsojen na dve leti stroge ječe v bobrajski trdnjavi.

Preiskava se je vršila tajno in akti komisije še niso znani. Radi tega tudi nič ne vemo niti o organizaciji niti o namenu društva. Najbrž je bilo ustanovljeno na podobni podlagi in v podobnem duhu kot že dalj časa obstoječe društvo v kovenski šoli, odkoder je tudi Janczevski prinesel svojo idejo. Toda tudi o kovenskem društvu se nič ne ve. Nič nam ne pove

tudi devisa društva: „Kjer vsi greše — tam ni grešnika.“ Zgodovinar **Le Level** misli namreč, in gotovo po pravici, da so to bile samo besede preiskovalne komisije, katera je govorila dijakom, da bi raje obstali svojo krivdo. **Novosilcev** je predstavljal vso zadevo skrivnih društev na Litvi zelo enostransko. Radi tega se tudi ne more presojati velikost političnega prestopka „Črnih bratov“ iz tega, da je bilo zanje sestavljeno posebno „vojaško sodišče“ in tudi ne iz težkih kazni, ki so jih zadele. Najbrže se je pod čudnim imenom skrival čisto navaden krožek dijakov, ki je v prostih urah čital prepovedane verze in zgodovinska dela.

Prosınca prihodnjega leta je imenoval veliki knez posebno vojaško sodišče za zadevo v **Krožah**. To sodišče je obstajalo iz dveh častnikov in enega avditorja pod predsedništvom načelnika tretje brigade, generala **Rozena**, katerega so nalašč zato poklicali iz Varšave v Vilno. Poleg tega je naročil veliki knez **Novosilcevu**, naj posveča veliko pozornost sodišču. Dijake, ki so bili na sumu, da so „Črni bratje“, so prepeljali v Vilno, v samostan oo. dominikancev in poleg njih še nekaj drugih sumljivih oseb in profesorja nemškega jezika, ki je padel v zadevo „radi slabega in nepremišljenega klepetanja“, a je bil, kot se je pozneje pokazalo, navaden potepuh, ki je le po nekem naključju prišel v to zvezo. (Dalje.)

Glasnik.

Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“ si je izvolilo za zimski tečaj l. 1906/7 sledeči odbor: predsednik: phil. J. Modic; podpredsednik: med. A. Rasbergar; tajnik: iur. F. Merala; blagajnik: phil. J. Mal; knjižničar: med. J. Polajnar; gospodar: iur. L. Kemperle. — G. starešina in bivši predsednik dr. K. Capuder je napravil z dobrim uspehom državni izpit. — Gosp. starešina in bivši predsednik dr. J. Srebrnič je daroval novo mašo v „Collegium Germanicum“ v Rimu, kamor je krenil, dovršivši z izvrstnim uspehom akademične študije. — G. starešina dr. V. Šarabon se je poročil ter je nastavljen v Mariboru kot suplent. Vsem trem gg. starešinam naše najiskrenejše čestitke.

Slovensko katoliško akademično društvo „Zarja“ v Gradcu si je izvolilo na l. rednem občnem zboru v zimskem tečaju l. 1906/7 dne 26. oktobra sledeči odbor: predsednik: phil. Dav. Gorjanec; podpredsednik: iur. Ivo Česnik; tajnik:

iur. Fran Kovač; blagajnik: iur. Fran Logar; knjižničar: iur. Jernej Erman.

Prvo društvo čeških katoliških akademikov „Česka Liga Akademická“ si je izvolilo na l. rednem občnem zboru za predsednika phil. Fr. Drobny, za tajnika phil. Vojt. Hyždál, ki sta nam oba znana izza katoliškega shoda, kjer sta zastopala češko katoliško akademično dijaštvo. Mlado društvo vrlo uspeva, med drugimi je pristopil društvu kot ustanovitelj zadnji čas grof Herberstein. Omenjena zastopnika sta se izjavila, da „Česka Liga akademická“ radostno pozdravi vsakega slovenskega katoliškega akademika kot gosta v svoji sredi! Naslov društva je: Praga II. Prikopy. Palác hr. Sylvy Taroucy.

Izlet katoliško-narodnega dijaštva v Idrijo, Prvi, ki nas je pozdravil, predno smo dospeli v Idrijo je bil „Slovenski Narod“. Umevno! Idrijskemu dopisniku, ki vedno povdarja liberalni značaj Idrije, nikakor ni šlo v glavo, kako si upajo klerikalni „paglavci“ posetiti Idrijo, in to

celo neposredno po volitvah, pri katerih je svobodomiselná stranka slavno porazila klerikalno opozicijo. Pred izletom in za njim je deževalo sumničenj, psovok, laži; dosegli pač niso drugega, kot da so dali dokaz svoje surovosti in ozkosrčnosti; s takimi ljudmi pa se pečati, je pod našo akademično častjo. Že 27. julija so začeli prihajati tovariši, vsi so došli 28. julija, v soboto. Rudniško ravnateljstvo je blagovolilo dovoliti brezplačen obisk celega rudnika, ki smo si ga ogledali v soboto popoldne. Rudniški oskrbnik Penko je družbo vodil pod zemljo in kot veščak razlagal posebnosti rudnika, za kar mu izrekamo hvalo. Svoje ogorčenje moramo izraziti nad tem, da je „Slovenski Narod“ izkušal denuncirati tega uradnika, ko namiguje, da nas je peljal v jamo brez dovoljenja.

Zvečer smo se zbrali k pozdravnemu večeru, ki ga je otvoril predsednik „Danice“ tovariš M. Božič. Izletnikov je bilo 16, veliko število ozirom na oddaljenost Idrije od ostalega sveta. Vsprejem od strani Idrijčanov je bil nad vse srčen. Zbrano dijaštvo sta pozdravljala veleč. g. dekan Arko in katehet Oswald ter g. trgovec Treven. Vmes je pel izboren pevski zbor kat. delavskega društva.

Drugi dan se je udeležilo akademično dijaštvo v trakovih in došli abiturientje svete maše. Korakali smo po trgu paroma v cerkev in iz cerkve, ne se skrivali, kot se je lagalo po časopisih.

Opoldne je bilo skupno kosilo v salonu g. Fr. Didiča; posetilo nas je več odličnih Idrijčanov; kmalu se je razlegalo veselo petje po dvorani.

Popoldne ob štirih je bilo zborovanje v salonu g. Fr. Didiča. Dvorana je bila nabito polna: samo odrasle moške postave. Predsednikom je bil voljen g. dekan Arko, podpredsednikom rudar Kavčič, zapisnikarjem abiturient Stele.

Tovariš phil. Božič je dodal kratko sliko razvoja slovenskega dijaštva sploh, nato katoliško-narodnega dijaštva posebej, označil njegove temelje in orisal njegove ideje.

Tovariš phil. Modic nato govori o slovenskem vseučilišču, tov. phil. Dolenc razpravlja v temeljitem govoru o pomenu III. katoliškega shoda ter vabi nanj. Burno odobravanje, ki je sledilo vsakemu predavanju, nam je bilo priča, da ni bil zastoj naš trud, da ima naše ljudstvo zmisla za resne stvari in resno voljo, povspeti se do višjih prosvetnih sfer, da radostno sprejme onega v svojo sredo, ki išče z njim stika.

Zvečer ss je zbralo na vrt g. Didiča mnogobrojno občinstvo, kjer se je razvila neprisiljena zabava, ki je trajala do jutra. Le težko smo se ločili od prijazne Idrije, na ponovna vabila, da se še oglasimo, odgovarjamo: „Na svidenje!“ Vsem pa, ki so pripomogli, da je tako izvrstno uspel izlet: „Hvala!“

Listek.

Umril je g. J. Hubad, velezaslužni ravnatelj kranjske gimnazije. Pokojni je bil znan kot strokovnjak, kremen značaj, mil do učencev, skrajno skrben za prospek zavoda. Da bi le zavod ne trpel vsled te težke izgube! Blagorodni rodbini, zlasti dragemu nam tovarišu iur. J. Hubadu, naše najiskrenejše sožalje!

Razširjajmo narodni kolek. Kako malo se pri nas deluje za razširjanje narodnega kolka med ljudstvo, kaže dejstvo, da nimamo doslej niti enega narodnega društva na Slovenskem, ki bi svoja vabila k narodnim ve-

selicam kolekovalo z narodnim kolkom. Bratje Čehi so nas tudi v tem prehiteli s sklepom svojih narodnih društev, ki kolekujejo vse svoje listine, dopise in tudi vabila, kar donša Osrednji Matici Šolski desettisočake na leto. Kako lahko bi bilo malo več požrtvovalnosti v tem pogledu med nami. Vsako narodno društvo lahko brez vse škode pogreši tisti denar, kar bi se ga dalo za kolek. Družbi sv. Cirila in Metoda bi se s tem dohodki zelo zvišali, in bi bila tako kos nalogi, ki jo čaka na Koroškem, Štajerskem in v Trstu.

Dijaki, akademiki kot srednješolci, tu imamo široko polje, da seznanimo naš narod nekoliko bolj z našo Šolsko Matico! P.

Nemški ošabnosti, ki je v Mariboru, Celju in Celovcu, torej na naših tleh, zatrla vsako sled slovenskega imena, naj odgovore naša mesta, pred vsem Ljubljana, ki je toliko časa oskrunjena, dokler ne odpravi vsaj nemških uličnih napisov! Rešimo svojo čast, da se ne bodo Nemci iz nas norčevali! P.

Češko srednješolstvo. Početkom letošnjega šolskega leta je na Češkem 36 moških in 2 ženski gimnaziji ter dva ženska liceja z 10.574 dijaki. Na Moravi je 17 čeških gimnazij in en ženski licej z 4950 dijaki. V Šleziji imajo Čehi samo v Opavi svojo gimnazijo z 245 dijaki. Realk imajo Čehi 41 in sicer na Češkem 25 z 10.047 dijaki na Moravi pa 16 z 4521 dijaki. Vseh tu označenih srednjih šol s češkim učnim jezikom je tedaj 96 z 30.337 dijaki. Da Čehi uvažujejo pomen realnih študij, dokazuje visoki odstotek (48%) češke srednješolske mladine, ki obiskuje realke. — V Pragi, kjer obstoja 8 čeških gimnazij in 7 realk, zavzemajo realci celo ondodnih čeških srednješolcev. — Slovenci še nismo uvideli velike potrebe realnih študij, ker bi sicer ne imeli med svojimi srednješolci samo 16—17% realcev. Krivo je temu seveda mnogo to, da so državne realke po Slovenskem izključno nemške in to celo v Ljubljani!! Kdaj se bomo zganili?! V. P.

Demonstracija dijakinj. V ženskem gimnaziju pokrovskega na Poljskem se je zgodil karakterističen slučaj. Pred začetkom poduka bi se morala zapeti po navadi neka molitev. Učenke so se uprle in niso hotele peti. Ko so jih silili, je zbor učenk zapel „marseljezo“. Epilog dogodka je bil žalosten: učenke 6., 7. in 8. razreda so odslovili iz gimnazije.

Nova železnica skozi Alpe nudi nam Slovencem priložnost, da potujemo izdatno ceneje. Opozarjamo na to dejstvo posebno akademike, ki študirajo na Dunaju. Med tem ko se na južni železnici dobi polovični vozni listek samo za osebni vlak, da državna železnica polovični listek tudi za brzovlak. Pa tudi potovanje ne traja po državni železnici veliko dalje kakor po južni. Poleg tega se pa poravnava mogoča mala zamuda s tem, da stane državna železnica veliko manj. Navesti hočem tukaj v pojasnjeje samo sledeči zgled: Iz Gorice do Dunaja meri nova črta približno

600 km, ter stane celotna voznina za osebni vlak okoli 14 K 50 v. in za brzovlak približno 24 K. Po južni železnici pa stane brzovlak približno 32 K in v enakem razmerju je tudi osebni vlak. H koncu naj še omenim, da je vožnja po novi železnici zelo prijetna, ker nas pelje po zelo lepih in romantičnih krajih.

Katoliško akademično dijaško društvo v Rimu je stalo pod cerkvenim nadzorstvom. Ko se je podvrigel Fogazzaro odloku kongregacije za indeks, s katerim je prišel njegov roman „Il Santo“ na indeks, je društvo demonstriralo ter bilo zato razpuščeno od cerkvene oblasti. Dijaki so se kmalu nato v večini zopet zbrali in ustanovili novo društvo na istih principih. Poudarjajo, da si obdrže popolno svobodo v političnih in neverskih vprašanjih.

Apologetične drobtine. Ker se ponavlja med dijaštvom vedno bolj očito nasprotstvo napram cerkvi in veri, se vedno poudarja fraza, da je veda veri nasprotna, oziroma vkovana od nje v vezi, da se ne more prosto gibati, smo se odločili pomagati somišljenikom v boju z ugovori in napadi od nasprotnih strani tem načinom, da jim vsakokrat priobčimo doslovno besede znamenitih mož o katoličanstvu ali zlasti o njihovem verskem stališču. Navajali bomo le može 19. stoletja, ker itak nihče ne dvomi o učenjakih srednjega veka, da so bili prepričani katoliki. Prešli bomo vse naravoslovne znanosti, v vsaki številki eno, ter dali besedo kakemu izmed glavnih zastopnikov dotične discipline. Znanosti naravoslovne lahko razdelimo v vrsto, začenši od abstraktnih do konkretnjših.

Matematika. O slavnoznanem matematiku Karolu Frideriku Ganšu, enem največjih ženijev na tem polju, piše njegov životopisec: „Trdno prepričanje o posmrtnem osebnem življenju, trdna vera na večnega, pravičnega, vsevednega, vsemogočnega Boga, ki ravna vse stvari, je bila temelj njegovemu verskemu življenju, ki ga je združil s svojimi nedosežnimi znanstvenimi raziskavanji v popolno harmonijo.“

Augustin Louis Cauchy je Francoz, rojen 1789 v Parizu. Komaj 20 let star je že delal kot inženir pri utrdbi vojne luke Cherbourg. Radi slabega zdravja se je posvetil le znanstvenemu delu, dosegel, deloma presegel vse svoje sovrstnike, da pravi o njem njegov životopisec A. Valson: „Omejim se na pripombo, da imajo mnogi učenjaki A. Cauchyja za pr-

vega matematika stoletja; na vsak način je nedvomno eden izmed največjih duhov.“ Cauchy je bil odločen katolik v praksi. Veliko dobrega je storil kot član Vincencijeve družbe in drugih dobrodelnih zavodov. V dveh brošurah je branil redovne šole na Francoskem. V eni pravi: „Jaz sem katolik, t. j. jaz verujem v božanstvo Jezusa Krista z možmi kot: Tycho Brahe, Kopernik, Descartes, Newton, Fermat, Leibniz, Pascal, Grimaldi, Euler, Juldin, Boscovich, Gerdil; z vsemi velikimi zvezdoznanci, fiziki, matematiki prešlih stoletij. Tudi sem katolik z večino njih in če bi se me vprašalo za razloge, bi jih takoj navedel. Vsi bi spoznali, da moje prepričanje ni posledica podedovanih predsodkov, ampak rezultat globokih raziskavanj. — Čepprav živečih ne imenujem radi njih skromnosti, moram vsaj reči, da sem z veseljem našel vso plemenitost, vso požrtvovalnost krščanske vere v svojih svetlih prijateljih, ustvaritelju kristalografije (Hauy), iznajditeljih kinina in stethoskopa (Pelletier in Laënnec), slavnem brodarju na krovu Uranije in nesmrtnemu stvaritelju dinamične elektrike (Freycinet in Ampère).“

Dnevi pred in po počitnicah. Splošno so ti dnevi za dijake in profesorje prava muka, ker ne vedo ne prvi ne drugi, kako bi najkorporistnejše porabili zadnje šoli odmerjene ure. Navadno prinese profesor z ozirom na razpoloženje učencev šolske ali domače naloge, da s popravki „ubijejo“ uro, ali pa profesor celo uro gromadi in suhoparno razlaga predpisano stvarino, da ima po počitnicah takoj dovolj „tvarine“ za izpraševanje in prilike za „kljuko“. Prav malo jih je, ki znajo te skoro izgubljene ure res praktično uporabiti.

Ali bi ne bilo umestnejše, koristnejše, ko bi profesorji izrabili neposredne ure pred počitnicami in po prostih dneh n. pr. o Božiču, Veliki noči itd. tako, da bi dijake seznanili z življenjem izven šole ali vsaj z najnovejšimi pojavi in rezultati na znanstvenem polju? Menimo, da bi profesor lahko poiskal točko iz svoje stroke, ki je v ožji ali daljni zvezi s šolsko stvarino njegovega predmeta, ter jo ob takih urah primerno in zanimivo obravnaval — kot predavatelj. To pa iz teh razlogov: 1. Dijaki bi spoznali predmet od druge, doslej neznane strani, kar bi povečalo zani-

manje za šolsko stvarino; 2. poglobilo bi se njihovo umevanje n. pr. zgodovine, naravoslovja itd.; 3. s tem bi rastle tudi samostojnost v sodbi; 4. s tem tudi razsodnost in zrelost duha ter splošna izobrazba; 5. dijaki bi dobili globlji in širši pogled v življenje in s tem tudi resnost in pojmovanje svojih dijaških dolžnosti; 6. premostil bi se lažje prehod iz srednje šole na visoke, — kar je danes zelo občutljivo, če bi profesorjevemu govoru sledila prosta debata in primerna vprašanja, ki pa ne bi smela imeti nič oficelnega značaja, še manj pa vplivati na klasifikacijo; 7. profesor bi nastopil kot strokovnjak-predavatelj, kar bi moglo le koristiti njegovemu ugledu in avtoriteti; seveda bi se moral malo potruditi in žrtvovati poklicu, a kot vzgojitelju bi mu to ne smelo biti preveč. Zaupanje in spoštovanje bi se le povečalo, čim bi dijaki videli svojega učitelja ne samo kot strogega sodnika in nasprotnika, nego vnetega in skrbnega vzgojitelja.

Le predobro je znano, da današnja srednješolska vzgoja ne navaja k samostojnemu razvoju, ampak večinoma k ponižnemu servilizmu. O tem bi se dalo veliko napisati. Pomanjkuje nam splošno učiteljev - vzgojiteljev, ki jim je res za vsestranski razvoj mladine in ne za osebne aspiracije kot vojaškim „abritarjem“. Vsaj poizkusi naj se na ta ali oni način pri priložnosti po vseučiliškem vzorcu. O sorodnem pri priliki.

Bonafide.

„Sokol“ v Gradcu. Pred vsem po prizadevanju graškega dijaštva se je vstanovil tu dne 27. oktobra „Sokol“. Pripravljavni odbor, na čelu mu jur. Irgolič je sklical ta dan ustanovni shod. G. phil. Janc je govoril o pomenu „Sokola“ in ob enem orisal kratko zgodovino češkega in slovenskega „Sokola“. Pozival je akademike vseh treh struj, ki so bili navzoči, da skupno delajo v prosep društva, ki bo de kot nad strankami stoječe najbolje uspevalo. Sicer smo različnih naziranj, tu pa smo lahko vsi edini. Društvo obstoji največ iz akademikov, pa tudi iz vrst drugih graških Slovencev ima člane, katerih število znaša skupno okoli 60. Starosta društva je g. Baš, načelnik pa g. Janc. Dal Bog novemu društvu krepko rast v prosep graškega Slovenstva.

D. G.